15 M, sabers i accions instituents

loris viviani i da.da

… non bastano rivolte e religione
il cambiamento spetta alle persone
prima individualmente
poi collettivamente arriverà …

paletti

Introducció i més enllà

Només ha passat un decenni, o poc més, de les onades que, d'una banda, s ' han aixecat en contra de les institucions promotores i impositores de la globalització neoliberal (WTO, FMI i G- *varios*) i, de l ' altra banda, s'han conjugat (o ho han intentat) en els diversos Fòrum Socials que s ' han donat des del principi del nou mil·lenni. Onades que, tot mantenint les seues pròpies especificitats i pluralitats, s ' han articulat i produït (o s ' han fet articular i produir) dins i sota un doble denominador comú: en contra d ' aquesta i per una altra globalització. Intentant una incursió a l ' interior del territori matemàtic, es podria afirmar que aquest doble denominador haja estat un *màxim comú divisor* de la multiplicitat dels moviments.

Deu anys més tard, o poc més, des de *Zuccotti Park* fins a Plaça Sol, des de Tunísia fins al Parc Gezi, passant per Tahrir i Brasil, no passa dia sense que els *mainstream media* subratllen –en negreta també, perquè s ' estenga millor– les innombrables diferències entre les diferents "manifestacions". La insistència dels "*sí, però*" que els mitjans utilitzen per a diferenciar les "manifestacions" al Brasil i el 15M, a Turquia i Egipte, a Tunísia i a *Occupy* Wall Street, és tan elevada que no pot no cridar l ' atenció. Però, què és el que s ' amaga sota aquells "*sís* "? Quins són els "mínims comuns múltiples" (segona incursió en territori matemàtic) que trenquen la quotidianitat en llocs tan diferents del planeta? I per què és tan important i fonamental defugir per a submergir-se en les dissertacions desplegades pels "*peròs* "?

Per exemple, un d ' aquests "mínims comuns múltiples" caldrà trobar-lo,

 Licencia Creative Commons Reconocimiento-No comercial-Compartir igual

obligatòriament, més enllà de les fronteres nacionals, socials, *partiticas* i culturals de cada país que veu la seua quotidianitat pertorbada per l ’ emersió de “manifestacions” tan diferents. Podria ser (i per què no), aquell mínim (en aquest sentit, entre cometes) comú múltiple – *mirá vos*: avui en dia més comú que fa deu anys– aquell model econòmic neoliberal instituït i constantment en fase d ’ imposició/institució? Un model que, com una famosa multinacional del *fast food*, conjuga i *etnititza* la seua pròpia “filosofia” segons l ’ ambient gastronomicocultural en ell que obri els “restaurants”. Un model *no-exclusivament-econòmic* que funciona com un *franchising*: al Brasil *a la manera de Lula (ara mateix Dilma*), a Espanya a la *manera de ZP*(ara mateix Rajoy) i a la *manera d’* Obama als EUA, per als paladars més democràtics, mentre, per als que no volen perdre el gust de la tradició autoritària sense adorns barrocs, el tenim *a la manera d’Erdogan* o a la nova línia experimental *post arab springs*.

Poden canviar les coordenades geogràfiques, les modalitats i els nivells d ’ aplicació o el color del partit que s ’ ocupa de la seua implementació, però, el model instituït no canvia (els dos arcs d ’ or seran sempre de totes maneres dos arcs d ’ or). Així que, si no es deu a l ’ atzar que es diga “hegemònic”, “global” o “únic”, d’altra banda, tampoc hauria de sorprendre que, des de les diferents i diverses “manifestacions”, un mínim comú múltiple siga l ’ emersió d ’ un rebuig a aquest model: un contundent NO.

El 15M i les seues cosines germanes instituents

Per aquesta mateixa raó, la tendència dels *mainstream media* a buscar les 10 diferències entre les “manifestacions” que dissenteixen –i no només això– en diferents llocs del planeta, en aquest text es buscarà anar més enllà del 15M, cridant l ’ atenció en els “mínims comuns múltiples” d ’ aquestes “manifestacions”, “moviments”, i la seua diferent i diversa manera de ser instituents.

La construcció d ’ aquest paral·lelisme heterodox, podria començar per un comentari de Frans Vera, que ve com l’anell al dit: “fins que et mantens a l ’ interior d ’ un model acceptat [o *instituït*], normalment no tens problemes […] No obstant això, si comences a posar en discussió el model, hi haurà problemes i s ’ acabarà parlant poc dels fets i molt de psicologia. La frase que s ’ escoltarà més serà així: qui creieu que sou?” [1].

En diverses parts del món les “manifestacions” s ’ han materialitzat en oposició –una mena de NO col·lectiu– a alguna cosa d ’ extremadament concreta i específica

que, no obstant això al seu torn, és susceptible de ser reconduït als processos (diferents en les diverses parts del globus) d ' implementació/imposició d ' un *modus operandi/vivendi* instituït. Els factors desencadenants del NO col·lectiu són, per les forces de les circumstàncies, plurals, ja que la imposició d ' aquest *modus operandi/vivendi* agredeix de manera diferent i diversa l'heterogeneïtat "magmàtica" que conforma el "manifest-oposició".

El binomi "fet extremadament concret –NO col·lectiu emergit en oposició" funciona com a catalitzador per als múltiples NO existents que s ' han articulat a l ' interior d ' un NO comú [2] (en una "*leadership* informal i […] una multitud de veus" com, per exemple, Hatuka, a Beaumont, 2013, caracteritza l ' esperit de la primavera àrab i *d ' Occupy*). Aquest funciona com una plataforma –que inclou sense assimilar– de trobada i intercanvi que, si d'una banda permet de mantenir viva l ' oposició (al NO) multíplice, de l ' altra, banda reconeix l ' element opositor/resistent d ' aquesta pluralitat com a contraposició a la imposició autoritària (de vegades, per les més afortunades, *democràticament* autoritària) d ' un modus *operandi/vivendi* instituït (econòmic/cultural/social) com "saber-acció" –com a possible i probable–únic.

En aquest sentit, les "manifest-oposicions" a les diferents parts del món al model neoliberal no són clares, ni clarament definides. Per exemple, les peticions de participació democràtica del 15M són una realitat en la democràcia semidirecta suïssa (com aquesta funcione a l ' interior del model neoliberal, és una altra bonica qüestió), o, les protestes al Brasil demanen mesures per a l ' estat social que el 15M a Espanya lluita per mantenir.

El que apareix com evident és l ' oposició a l ' autoritarisme arrogant a través del qual s ' imposa, i se solidifica, el *modus operandi/vivendi* instituït. El NO col·lectiu a aquesta unilateralitat presumptuosa i insolent –aquella del "nosaltres sabem el que cal fer" (però el per a qui i per què, encara és un ' misteri ')– és tangible: des dels referèndum per a l ' aigua com a bé comú fins a les protestes en contra de l ' alta velocitat a Val di Susa a Itàlia, a l ' oposició de la destrucció del Parc Gezi a Turquia, des de les protestes contra l ' organització dels Mundials de Futbol i les Olimpíades al Brasil, al front comú en contra de la delirant poda de l ' estat social a Espanya, Portugal i Grècia, des de les tendes de campanya a Wall Street, als banquers a la presó a Islàndia i periòdicament a la plaça Tahrir. Les "manifest-oposicions" comporten l ' emersió d ' un postcapitalisme latent i vehiculen tota una sèrie de "sabers-accions" antiinstituït/antiinstitucionals que busquen anar més enllà: "per què sabem com volem viure, sabem molt bé com volem governar i ser governats. Nosaltres volem governar nosaltres mateixos i decidir nosaltres mateixos" [3].

La relació instituent-instituït, un capítol obert

No és aquest el lloc per a una dissertació teòrica sobre les dinàmiques a través de les quals entren en relació els conceptes, i les pràctiques que d ' aquests deriven, d' "instituent" i "instituït" i no només a nivell general sinó també en referència a les "manifest-oposicions", és suficient pensar, per exemple, en la correspondència entre Michael Hardt i John Holloway [4]. Successivament s ' intentarà enfocar aquesta relació d ' una manera rigorosament subjectiva i crítica.

De manera general, les "manifest-oposicions" defugen el binomi instituït/institució i les raons que subjauen aquesta actitud –un procés de dislocació i buidament, una mena d ' èxode de les lògiques dialèctiques– semblen ser, sense cap mena de dubte, diverses. No obstant això, una d ' aquestes podria ser reconduïda a una particular desafecció per les institucions com a tals.

Aquesta posseeix com a element diriment el passatge que ens ha vist transitar:

"Des d ' una economia de mercat cap a una societat de mercat. Una economia de mercat és una eina per a organitzar l ' activitat productiva, una societat de mercat és una forma de viure en què els valors del mercat penetren en cada aspecte de l ' activitat humana. Un lloc on les relacions socials han estat transformades a imatge del mercat"

(Sandel, 2013, pàg. 40) [5].

En altres paraules, la nostra societat ha entrat al "capitalisme com a religió, culte que no expia el pecat sinó que crea culpa/deute, religió que ja no és més reforma de l ' ésser sinó la seua completa ruïna" (Benjamin, 2013, pàg. 43) [6].

En aquest context, on mercat/ instituït/institució tendeixen de manera inexorable a colimar i fondre's en un ens únic (un ens que, a més, és *vivent*: pensa, reacciona –la majoria de les vegades en perjudici del 99% de la població– i busca la confiança), qualsevol procés d ' institucionalització actua per a reprimir, coaptar, transformar, redimensionar i/o anul·lar tot el que no s ' assimila a l ' instituït.

Ací podria ser interessant assenyalar un curiós paral·lelisme entre la forma en què l ' instituït tracta les "manifest-oposicions" i el clàssic discurs –repetit i escoltat *at nauseam*– del fet de tornar-se adult, del passatge d ' una edat sense

responsabilitats, a la seua assumpció. L'instituït, sempre en general, sol acostar-se a les "manifest-oposicions" segons dues modalitats: disparant (o siga, a través la repressió) o convidant els moviments i els seus integrants a assumir les seues responsabilitats (així com les institucions i els seus integrants les "assumeixen") i, d ' aquesta manera, com si aquest passatge fos inevitable, adherint a les regles del joc imposades per l'instituït.

L ' assumpció de les pròpies responsabilitats, el procés de maduració, o siga l ' entrada en l ' edat adulta (la institucionalització, la formalització) hauria d ' obrir els ulls als moviments sobre el fet que l ' acceptació del mercat i de les seues regles, d ' aquest mercat i d ' aquestes regles, de la política, d ' aquesta manera d ' entendre i fer la política, i conseqüentment, d ' aquest saber formal i aquesta acció *formal*, són l ' única opció possible. *Filleta meua, jo també era com tu, però aviat te n'adonaràs com, quan maduraràs i assumiràs les teues responsabilitats, estaràs recorrent els meus propis passos. Us recorda alguna cosa?*

L ' adult/instituït afirma que només hi ha una manera de l ' actuació responsable, aquella que correspon al *modus vivendi/operandi* i que permet mantenir calmat i tranquil l ' ens vivent del mercat. L ' assumpció de les responsabilitats, la maduració, equival a la conscienciació del fet que –com la il·luminació camí a Damasc– hi ha alguna cosa transcendent molt més important que el planeta sobre el qual respirem i que les criatures que ens acompanyen en cada respiració.

Després de tot, també si vestim el vestit de l ' adult/mercat que se ' ns imposa, sempre existirà la llibertat d ' exercir la creativitat triant els colors i els dibuixos de la corbata. El *modus vivendi/operandi* instituït permet –ja que li és útil– l'anticonformisme (individual) i així sempre hi haurà espai per als mavericks [7], mentre que, per al que és col·lectiu i comú, existeixen les forces de l ' ordre (instituït, i si així es diuen deu ser per alguna raó) per contenir l ' exuberància juvenil, després maduraran.

No obstant això, les "manifest-oposicions" defugen la dialèctica amb l ' instituït i la cristal·lització de la institució i les places i els carrers tornen a omplir-se i, puntualment, bull la multiplicitat instituent i els éssers humans es tornen subjectes actius del seu propi canvi.

Inserint-nos en una perspectiva *castoriadisiana*, la societat instituent sempre serà irreductible a la societat establerta i, en aquest context, les *# revolucions* poden adquirir les característiques de projectes culturals subjectius/objectius, possibles i

probables creacions sociohistòriques que busquen eixamplar els espais d ’ autonomia individual i col·lectiva, a través de la participació de totes en el poder i, en primer lloc, al poder instituent, i que siguen capaços d ’ una perpètua reconsideració de si mateixes [8].

Instituint, la importància del gerundi

Entre els mínims comuns múltiples que reuneixen els moviments contemporanis està present també la tornada a la plaça. Ja no assetgen els llocs on el poder simbòlic es reuneix –no s’assalta el palau d ’ hivern– els moviments es reapropien dels espais/llocs per a viure junts el temps de la lluita. Les places tornen a ser experiències de trobada/confrontació: llocs del comú. *Commons*, on tornar per a exercir experiències.

Tornar a trobar-se en les places, fer comunitat travessant el comú, emancipar-se en el/la comú/na: comunitats obertes excedents – *no borders*–constantment instituents i mai (definitivament) instituïdes. Experiències d ’ obertura, inclusió i solidaritat. Narracions vívidament antitètiques a qualsevol lògica d ’ identitat [9] per les mateixes raons per les quals és rebutjada la institució.

La “manifest-oposicions” no transiten de manera provisòria per espais etiquetats com públics per l’instituït [10], el dissens –organitzat sobre el model informal de la xarxa– ocupa els espais i “crea una nova territorialitat, i d ’ aquesta manera i d ’ alguna manera escriu la història, sobre el que en precedència es considerava sòl i res més” (Sassen a Beaumont, 2013, pàg. 22). Les “manifest-ocupacions” *creen zones temporalment autònomes i instituents* [11] i posen en marxa la creació d ’ una multiplicitat de sabers –accions que van encarnant una (es) idea (es) de ciutadania (es).

La ruptura espaciotemporal de la “manifest-ocupació” promou un ambient a la creació instituent que és, en primer lloc, crític, arran del/dels NO originari/s. Això subratlla també que la criticitat no siga predeterminada, obra d ’ avantguardes i/o institucions (com partits, sindicats…) que la torna a les masses predigerida i sota la forma d ’ un missatge. L ’ espai-temps de les “manifest-ocupacions” és temps i lloc de debat, de construcció de criticitat: l ’ intercanvi que es realitza entre els múltiples NO instituents va creant la pluralitat en moviment del NO comú.

El desenvolupament d ’ aquest NO comú és incloent però no assimila/anul·la la diversitat, en aquest sentit l ’ espai-temps de les “manifest-ocupacions” és

emancipador i llibertari: o és de totes o no és de ningú. Es balla, conscients que una revolució sense ball no pot ser una revolució a la qual valga la pena participar, com gotes a l ' oceà, conscients que és la multitud de gotes la que fa l ' oceà. S ' estima, manifestant feminitat, conscients que avui la *#revolució* o és feminista o no és ni ho serà. I, com el caminant de Machado, es desenvolupa com una narració de narracions, es nodreix de les particularitats i de les especificitats de la situació que la veu ballar però, al mateix temps, beure d ' altres experiències precedents i contemporànies.

Múltiples narradores de, i per, un món en el qual conviuen molts mons, "*knowledge workers*" com onades instituents. A Tunísia va ser l ' acció d ' un jove venedor ambulant que, en contra de l ' autoritarisme policial, es va calar foc. A Lanzar l ' ocupació de *Zuccotti* Park va ser la revista *Adbuster* directament influïda pel que estava passant a Tunísia. Les manifestants que defensen el parc *Gezi* a Istanbul assisteixen a la transformació de la "pacífica" protesta contra la construcció de l ' enèsim centre comercial (mesquita inclosa) en un moviment multíplice que es contraposa a l ' autoritarisme amb què el govern turc va intentar el desallotjament (canons d ' aigua urticant, gasos lacrimògens i bales de goma, els clàssics pels qui coneixen la repressió autoritària a la qual s ' encomanen els governs *democràtics* [12]). Poc després, des de Brasil, es reprén el ressò de les protestes: "Els nostres 20 cèntims són el parc d'Istanbul" [13].

La generació crescuda dins de la terciarització, cada vegada més connectada, cada vegada més "cooperativa", cada vegada més sola i, no obstant això, capaç només a través de les altres (també altres generacions) de sentir-se viva, de percebre viu el seu propi fer a través de la insurrecció antiautoritària. Una (es) generació (ns) que és el vehicle principal de la revolta que s ' ha difós (de tot arreu, de manera independent a les característiques idiosincràtiques de cada lloc, espai i temps) en contra d ' una autoritat que ja no aconsegueix contenir-les.

En contraposició a la *demo-esclerotització* de l'instituït, la zona temporalment autònoma i instituent efectua un *reload* democràtic: inverteix la tendència instituïda que redueix la democràcia a la representativa liberal i defuig la dicotomia representant-representat: la protagonista dels sabers-accions instituents és "no representant" [14], la multiplicitat en moviment no pot no encarnar una coherència necessària: és sent.

Aquesta perspectiva crítica i no-representativa xoca amb força també amb aquells sistemes que suposen una democràcia directa i/o semidirecta com, per exemple, els

suïssos (federal i cantonals). De fet, en aquests sistemes, la participació ciutadana no es refereix gairebé mai a la definició de la pregunta sinó que es limita (i ací, les que només posaran una creu al costat d ' un símbol i un nom cada 4 anys, alçaran un democràtica –millor això que res– cella) requerir al ciutadà un "sí" o un "no" a una situació predeterminada/digerida/definida i a la mercè de les possibilitats financeres del **sí** o del **no** per a invertir en publicitat.

Per contra, el formiguer de *política* que caracteritza les "manifest-ocupacions" es transforma en una sonora bufetada per a tota la classe política professional (o amateur) que cada dos per tres parla de l ' apatia de la ciutadania per la política.

Quan parlem de la irreductibilitat dels moviments instituents a les institucions, volem subratllar el fet que aquests moviments no poden no ser formes instituents i antidialèctiques. Que no puguen, per la seua pròpia naturalesa/expressió, almenys per com els coneixem, instituir-se, enfrontar una dialèctica amb el poder, dialògicament, proposant tesi i/o antítesi per a afirmar, a través d'instàncies institucionals, eventuals síntesis.

Efectivament, una de les crítiques que més sovint emergeix des de l'instituït, en relació a les "manifest-ocupacions" es refereix a l ' absència de propostes… formals ! Les zones temporalment autònomes i instituents no poden ser una proposició instituïda a la qual respondre "si, m ' agrada: em sume" o "no, no m ' agrada: a veure la pròxima" [15]. Les zones temporalment autònomes i instituents són investigació/recerca-construcció de propostes, són praxi que es desenvolupen en un espai-temps que és instituent alhora que està constantment sota setge. La gramàtica instituent actua sobre i en la/les cultura/es per mitjà d ' una praxi que és un altre llenguatge i una altra política respecte a les institucions que demanen unes propostes "formals". Formalitat aquesta en la qual, evidentment, subjau l ' assumpció de les regles, de les modalitats, dels temps, de les relacions, en poques paraules, que requereix l ' adequació (la subjecció) a l'instituït.

Un paràgraf en defensa de la subjectivitat. Creiem que els moviments instituents s'esvaeixen en el moment en què s'entreveuen possibilitats institucionals, por reaparecer y entrar nuevamente en conflicto como formas instituyentes. Creiem també que la raó d ' aquesta essència, ens atrevim a dir, *líquida*, puga buscar-se en la pèrdua del *pare*–en la pèrdua del *maître a penser*– "l ' intel·lectual com a crític del poder en les seues múltiples articulacions" [16] que arreu del segle passat es reconeixia com a "intel·lectual orgànic". Una pèrdua de la qual, volem subratllar, nosaltres i creiem que els moviments també, no hem eixit amb traumes, a l '

inrevés, ens ha capacitat per a emancipar-nos de l ’ autoritat, aquella més valuosa, no la paterna i autoritària, sinó aquella, buscada i triada, no imposada, d ’ aquesta manera hem estat capaços de transformar-nos en pensadors crítics múltiples.

Aquesta informalitat, de la qual s ’ origina i en què es manté la “manifest-ocupació”, impregna d ’ una manera important la zona temporalment autònoma i instituent i reformula completament i radicalment les relacions entre les persones. També en un context d ’ aprenentatge. L ’ obertura a un debat que inclou sense assimilar, la construcció participada i participativa a la/de la criticitat (de l ’ instituït com de l’instituent) i la praxi propositiva en moviment “conformen” un espai-temps d ’ aprenentatge informal permanent.

La zona temporalment autònoma i instituent sorgeix en un instituït que, Fukuyama *dixit*, hauria de passar com a definitiu: el model neoliberal actual és el millor dels mons possibles. La seua connotació de justícia, de llibertat, d ’ igualtat i així successivament, són aquelles que dicta la universalització del criteri econòmic i són les millors “al mercat”. La zona temporalment autònoma i instituent rebutja el model i, es podria dir socràticament, interroga i s ’ interroga sobre altres bases. Els valors instituents que fan dels humans éssers humans no poden –ni podran mai– ser instituïts una vegada per totes, es torna d ’ aquesta manera intrínsecament necessari mantenir-se en moviment, posant en discussió constant l’instituït/institució, l’instituent (que és ineludiblement posada en discussió permanent) i nosaltres mateixes com a objectes instituïts i subjectes instituents.

Una producció de sentit aquesta, des de la qual, encara que com partisans, ens sembla a/collir algunes tendències universals que es propaguen com un rusc amb actitud rizomàtica, una “policefàlia” o intel·ligència col·lectiva travessada per formes narratives múltiples i pròpies dels moviments que avui tendeixen a transformar la realitat, nodrint-se de tot el que la intel·lectualitat difusa produeix.

Les “manifest-ocupacions” –zones temporalment autònomes i instituents van teixint la Història a través de les històries, són sabers-accions instituents d ’ una lectura plural del món que, llegint-lo, ja ho estan reescrivint.

“Conclusions” i més enllà

Podrà, qualsevol artefacte de la creativitat humana, tenir un final, una conclusió? La vida, la Història (que de les històries és… constituent), almenys la Història no historiada, perquè present, eternament indeterminada, no la tindrà. Almenys fins al

final de la humanitat mateix, després i a la força, canviaran els supòsits.

Una humanitat que, després d ' haver descobert per si mateixa la possibilitat/probabilitat, no podrà deixar de buscar el seu ser instituent i, gràcies a un joc semàntic, podrà –potser– tornar a trobar la capacitat d ' enfrontar-se amb *l'arqué* canalitzant-lo a través d ' un sufix negatiu, *an-arqué*. Acceptant el principi de trobar sempre al principi.

I, d'altra banda, només sent conscients de viure un present sense principis, en un sentit ampli i plural, així com sense prínceps als quals consagrar els capitals humans, socials i culturals i, en el cas contrari, ser, i ser portadors, de profanacions.

Les "manifest-ocupacions" es transformen en narracions de veritats subjectives que teixeixen i escriuen juntes una possible sort comuna. Comú, com l ' única declinació plural i múltiple per evitar que la Història no es repetisca com una farsa. Conscients o no que la multiplicitat plural de les "manifest-ocupacions" viuen sota la Necessitat d ' estar, d ' existir, de Ser. No com necessitat produïda, sinó a través dels elements mateixos que constitueixen el benestar d ' una persona, la riquesa relacional –poder instituent– capaç de produir un tall net amb el convencional costum a la necessitat induïda a la qual estem acostumats/addictes/atomitzats.

Notes

[1] Kolbert, E. (2013). Il richiamo della natura. En Internazionale, núm. 1005. A més, generalment, els *mainstream media* d'un país X solen parlar de fets quan es refereixen a "manifestacions"' d'altres països, mentre, quan aquestes apareixen al pati de casa, de forma inexplicable (?), la deriva psicològica sempre està a l'aguait.

[2] Llavors, des d'una certa perspectiva, és comprensible la dificultat dels mitjans de comunicació a generalitzar una protesta que, com diu Beaumont (2013), planteja moltes demandes. És molt probable que, continua Beaumont (2013), les conjugacions d'aquestes "manifestacions" tornen necessari moure la lectura del sentit: des dels continguts a una idea més àmplia d'organització. Beaumont, P. (2013) Le nuove forme della protesta globale. En *Internazionale*, núm. 1006

[3] 'Il messaggio del subcomandante Marcos a piazza Taksim', 17 giugno, www.infoaut.org.

[4] En italià : democraziakmzero.org i en espanyol en 1721.pdf

[5] “Le nostre vite in vendita”. M. J. Sandel (2012) en *Internazionale* del 21/27 de desembre, núm. 980, pàg. 40.

[6] Benjamin, W. (2013). *Il capitalismo come religione*. Genova: Il Melangolo.

[7] L’independent, l’individualista i, de passada, el protagonista de *Top Gun*(1986).

[8] Per a Castoriadis aquest procés col·lectiu, l’autoalteració de la institució així com la possibilitat de la posada en discussió per part dels individus que hi pertanyen, ha de realitzar-se de forma simultània a un procés individual, en altres paraules, l’arribada del “subjecte” humà, entés com a instància reflexiva i deliberant.

[9] Sovint, termes com identitat, institució i autoritat són llegits/interpretats com a sinònims.

[10] Sobre l’ús que l’instituït fa del terme “públic”, es podria obrir una altra discussió. En aquest sentit, Agamben, en una ponència a l’Acadèmia d’Arquitectura de Mendrisio (Suïssa), assenyalava, l’any passat, com un espai posat sota el control constant de les càmeres de seguretat, deixa de ser “públic”.

[11] Es fa referència ací a les TAZ de Hakim Bay, Lagana, nòmada#1 (segona edició).

[12] Amb el títol “a veces, vuelven”, un *evergreen* de l’autoritarisme democràtic instituït (i en defensa d’aquest), en el sentit weberià del terme, catalunya.

[13] internacional.elpais.com

[14] Sevilla, 15M, maig 2012. Una nit, que la concentració “oficial” comença, l’escala de les Setas està petada de gent a l’espera… una xica agafa el micròfon i pregunta a la gent si és que està esperant algú… ja que la gent no contesta segueix advertint que aquell o aquella algú no existeix, ni avui, ni demà, ni mai. Aquell o aquella algú sóc jo, ets tu, som nosaltres.

[15] Sovint, en les discussions informals, quan es parla d’altres mons possibles i s’arriba al moment del compromís, pas anterior a l’acció, al fer junts, sorgeix la posició d’algú que afirma: “bé, tu comença i si després m’agrada et seguisc”. Com si fos indispensable tenir la solució/resposta i no les ganes de buscar-la. Castoriadis

parlaria de la consciència de viure a la vora de l'abisme..

[16] "Sulla fine degli intelletuali" de Benedetto Vecchi, *Il manifesto*, dimarts 18 de juny 2013. "El *maitre-a-penser* que li agradava a Jean Paul Sartre… (capaç de reivindicar)… una autonomia de judici des del partit que devia representar la classe, però que es considerava orgànico a *un projecte* de transformació radical de la societat". La cursiva és nostra.